

HİÇBİR YERE GİTMİYORUM

RUMENA BUŽAROVSKA

ÇEVİREN: İSMAIL FERHAT ÇEKEM

liveA
yayınevi

Rumena Bužarovska, Kuzey Makedonyalı yazar, edebiyat çevirmeni ve sosyal yorumcu. İlk kitabı *My Husband* (Dalkey Archive Press) Avrupa'da büyük beğeni topladı, ondan fazla dile çevrildi ve çeşitli sahne yapımlarına uyarlandı. Üsküp'teki devlet üniversitesinde profesör olarak görev yapmakta ve PeachPreach adlı kadın hikâye anlatıcılığı girişimini yönetmektedir. Son kitabı *I'm Not Going Anywhere* 2023 yılında Dalkey Archive Press tarafından yayımlanmıştır.

İsmail Ferhat Çekem (1973), ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümünü bitirdi. Üniversitede başladığı çeviri uğraşına iş hayatında aralıklarla devam etti. 2018 yılından bu yana tam zamanlı olarak politika, ekonomi, sosyal bilimler ve edebiyat alanlarında İngilizceden çeviri yapmaktadır. En büyük desteği eşi ve çeviri yaparken kucağından inmeyen kedisidir.

“Buşarovska, çağdaş kadın yazarlar sayılırken en üst sıralarda yer almayı hak ediyor. Değerini dünya ölçeğinde değerlendirmenin ve onu İngilizce yazan en meşhur yazarların, örneğin Alice Munro’nun, yanına koymanın kesinlikle doğru olduğunu düşünüyorum. Öte yandan bu genç Makedon yazarın bu kadar kapsamlı bir külliyatla kıyaslanmadan önce yazması gereken çok şey var elbette. Fakat önemli olan şu: Buşarovska’nın bunu nasıl yapabileceğini, elinde buna imkân verecek malzemenin olduğunu açıkça görebiliyorsunuz. Söz konusu malzemeyi aydınlığa çıkaransa esas olarak insan varoluşuna ait, kadın varoluşuyla sınırlı olmayan, karanlık ve özenle gölgelenmiş yerler. Okurlar, söz konusu malzemenin böyle önlerine getirilmesinden, öncelikle kendilerinde ve yakın çevrelerinde fark ettikleri şeyler nedeniyle, ikinci olarak da bu konuların hiçbir zaman bu şekilde gün ışığına çıkarılmamış olması nedeniyle ister istemez hem korkuyor hem de heyecanlanıyor.”

Teofil Pančić, *Globus* gazetesi

*Dönüp dolaşıp bu şehre geleceksin sonunda.
Başka bir şey umma –
Bineceğin gemi yok, çıkacağın yol yok.¹*

¹ Konstantinos Kavafis, “Şehir”, Cevat Çapan çevirisi. (ç.n.)

İÇİNDEKİLER

Vazo	13
Böğürtlenler	42
Mem-Me	66
Hiçbir Yere Gitmiyorum	106
Denizaneları	128
Çeroki Kızılı	159
8 Mart	193
Teşekkür	251

Vazo

Evlerini baştan aşağı gezdirmek istiyorlarmış bize; Tanja ve Kire öyle bir söylüyor ki bunu, duyan da bizi Avrupa turuna çıkaracaklarını zanneder. “Daha geçen hafta taşındık ve neredeyse bütün işleri hallettik.” O kadar bağırarak konuşuyor ki Tanja, ahizeyi kulağımdan uzakta tutmak zorunda kalıyorum. Kire’nin arkada saçma sapan konuştuğunu duyabiliyorum. Harbiden nefret ediyorum bundan: Ben telefodayken insanların hiç susmadan bağıra çağıra konuşmasından, benim iki çift laf etmeye çalışmamı zerre kadar umursamamasından. “Söyle erken gelsinler, hava kararmadan!” diye bağırıyor Kire, hemen arkasından da Tanja yüksek sesle tekrarlıyor: “Evet erken gelin, yedide, hava kararmadan!”

Nino yanımda oturuyor, gazetedeki bulmacayla uğraşıyor. Dirseğimle onu dürtüyor, baygınlık geçiriyormuş gibi gözlerimi deviriyorum. Hiç oralı olmuyor Nino, en sonunda kesik kesik burnunu çekiyor. Telefonu kapattığıma mutlu bir hâlde, “İyi o zaman, yakında görüşürüz!” diyorum.

“Tanrım,” diye sızlanıyorum. “Kulağımın zarını patlattı Tanja. Sana kadar geliyordu sesi, değil mi?”

Başını sallıyor Nino.

“Ev oturmasına gitmekten nefret ediyorum. Nino, dinliyor musun beni? Onlara bir şey almamız lazım. Yarın gidiyoruz.”

Kafasını bulmacadan kaldırmadan “Yani, bizim de para içinde yüzmediğimizi biliyorsun,” diyor Nino. Bir ay önce bitpazarından aldığı okuma gözlüğü burnunun ucunda asılı kalmış. O gözlüğü yalnızca evdeyken takıyor çünkü insanlar yaşlandığını bilsin istemiyor.

Canım gidip bir şeyler içmek ister yahut alışveriş damarım tutar diye el çantamın iç gözüne sakladığım bin dinarı düşünüp, “Biliyorum,” diyorum. Tabii bir de ayrı bir banka hesabında tuttuğum o üç yüz avro var. İnsanın başına ne geleceği hiç belli olmaz. Nino akıl etmez böyle şeyleri. Bazen, kenara biraz para ayırdığımı ve Tanrı korusun başımız sıkışırsa o parayı ikimize harcayacağımı biliyor da ondan mı bu kadar rahat davranıyor diye düşünüyorum. “Demek ki biraz kemer sıkmamız gerekecek,” diye devam ediyorum sözlerime.

Günlerce yemek zorunda kalacağımız patates yahnisini, fasulyeyi, mercimek çorbasını düşünüp irkiliyorum. Artık içki içmeye, kahve içmeye bile çıkamayacağız; şunun şurasında ne kaldı ki dedğimiz hafta sonu bile yapamayacağız bunları. Kimseyi eve de çağıramayacağız, tabii kendi içkilerini getirmezlerse, ama biz, çok utanç verici olduğunu düşündüğümüzden, kimseden asla isteyemeyiz böyle bir şeyi. Hoş, arkadaşlarımızın durumu da bizden iyi değil ya. Bazen sırf içkiyi bedavaya getirmek için bize uğramayı istediklerini düşünüyorum.

Ben pat diye, “Eli boş gidemeyiz ki onlara,” diyene kadar sessizce oturuyoruz.

“Bir şey götürmeye mecbur muyuz?” diye soruyor Nino. Ondaki bu geleneklere saygısızlık beni hep rahatsız etmiştir.

“Evet, *mecburuz*. Yarın giderken JYSK’ye uğrarız, yolumuzun üstü,” diyorum demesine ama o mağazanın biraz pahalı olduğunu da biliyorum. Fakat işin aslı şu ki bir bahane olsa da oraya gitsem diye

bekliyorum. O pofuduk yastıkları, o renkli paspasları, banyolara koyulan o zarif sabunluklarla diş fırçalıklarını –gerçi bizim lavabo çok dökülüyor, alsam da nereye koyacağım– satın almaya gücümün yeteceği günün hayaliyle yaşıyorum.

Kutulara sığdıramadığı kocaman, eciş bücü harflerle bulmacayı doldururken “E, neye ihtiyaçları varmış?” diye soruyor.

Bazen kalemle deliyor gazeteyi, ucunu o kadar bastırıyor ki kâğıt yırtıldığında çıkan sestен tüylerim diken diken oluyor.

“Ben nereden bileyim? Hiç anlamam bu işlerden. Birinin evine ilk defa gidiyorsun ve senden güle güle oturun hediyesi bekleniyor, ama ne alacağına dair hiçbir fikrin yok çünkü oraya ilk defa gittiğinden ne eksiktir bilmiyorsun, soramazsın da ne lazım diye çünkü hiçbir şeye ihtiyacımız yok derler yalandan! Makedonların aptalca, sahte tevazusu bu, başka da bir şey değil,” diye homurdanıyorum.

“Hı hı,” deyip gözlüğünün üstünden dikkatle bakıyor bana Nino, benimle aynı fikirde olduğunu söyleme yöntemi bu. Ardından gözlüğünü çıkarıyor ve düşüncelerinde kayboluyor. “Evet,” diyor nihayet ve yine sessizliğe gömülüyor. Ne düşündüğünü söylemesi hep çok uzun zaman almıştır. İlişkimizin başında onun bu duraksamaları beni etkilemişti, özellikle de benim aklımdan geçenin dilime vurduğunu düşünürseniz. Fakat birlikte geçirdiğimiz birkaç yılın ardından bu sessizlikler gerçekten sinirime dokunmaya başladı. “Evet,” diyor tekrar. “Hatırlıyor musun, buraya taşındığımızda Tom ve Lydia bize şu vazoyu getirmişti?”

İkimiz de vazoya bakıyoruz, bizimki kadar küçük bir oturma odasında kolay bunu yapmak. Odadaki tek büyük duvarın önüne yuvarlak kulpları kahverengi, kare şeklinde beyaz dolaplardan bir barikat kurulmuş. Kulpların bir kısmı düşmüş, geride domuz burnuna benzeyen boşluklar kalmış. Dolap kapaklarından bazıları gevşemiş, ucuz kontrplaktaki vida dişleri görünüyor aradan. Burayı tasar-

layan her kimse duvara iki raf akmış, biz de kitaplarımızı orada tutuyoruz. Çoğu çocukluğumuzdan kalma bu kitapların, evlerimizden getirdiğimiz Sırpça eviriler. Yeni kitabımız pek yok. Yani, Make-donca çeviriler berbat, Sırpça eviriler çok pahalı olunca okuyacak bir şey de kalmadığını hep söylüyoruz. Raflarda cam kapaklar vardı eskiden ama bir sebepten ev sahibi onları söktü. Duvarın ortasında televizyon koyulsun diye açılmış derin bir boşluk var. Bizim televizyon gayet küçük olsa da böyle bir oda için yeterince büyük kalıyor, biz de o yüzden Tom'la Lydia'nın getirdiği vazoyu onun yanına koyduk. Bu vazoyu, sahip olduğumuz en şık şeyi.

Klasik Yunan tarzı bir amfora bu. Uzun boyunlu ve ağız dar olanlardan değil; gövdesi iri, müzelerde genellikle grdklerinizden daha küçük. Kahverengi değil, üzerinde hiç Yunan motifi de yok. Aksine, koyu ve parlak bir yeşil. Aslında yakından bakacak olursanız, vazonun üstü hepsi birbirine karışıp kaynaşmış yeşilin farklı tonlarıyla ve biraz dokusunu sertleştirip ona sanki taştan yapılmış görüntüsü veren ince çatlaklardan örülü zarif bir ağla kaplı. Bu vazoya bakmak sakinleştiriyor beni. Yaklaşık bir yıl önce verdiler vazoyu bize, düşünüyorum da o zamandan beri bir araya gelmedik. Nino'yla televizyon seyrederken bile arada vazoya bakarım. Sonra aklıma Tom ve Lydia gelir, içimi bir sıcaklık kaplar.

Böyle hissetmemin sebebi muhtemelen parfümleri. Çok sıktıklarından değil fakat Lydia ne zaman şalını savursa ya da Tom yakınımaya gelse kokuları beni çarpar: Tom'unki keskin ama taze, Lydia'nınkiyse daha çiçeksi, pahalı el kremlerinin kokusuna daha çok benziyor. Ben küçük bir çocukken tırnaklarında ojeler, kollarında şangır şungur bileziklerle evimize misafirliğe gelen ve saımı okşayıp yanağımdan makas alan bütün o kadınlar gibi kokar hep Lydia. Tom ise yeşile alan kahverengi teni ve ela gözleriyle, koltuğunda bacak bacak üstüne atmış, zarif bir biçimde oturmasıyla, yapılı kollarından biri kol-

çaktan sarkarken diğer elinin parmaklarının hep yanan bir sigarayı tutmasıyla kolaylıkla abayı yakabileceğiniz bir tiptir.

Vazoyu bize vermek üzere kutusundan çıkarırken, “Yeşim rengi,” dedi Lydia. Yeşim rengi. Yeşimin ne renk olduğunu bilmiyordum ama kulağıma çok güzel geldi.

“Bizden size bir güle güle oturun hediyesi,” dedi Tom o boğuk sesiyle.

“Ama bu ev bize ait değil,” diye açıkladı Nino o zerre kadar utanmadığı kaba Slav aksanıyla.

“Yani, kendi evinizi almaya giden yolda atılmış doğru bir adım diye düşünün,” dedi Lydia kibarca vazoyu bize uzatırken. Güçlü, uzun ve ince piyanist parmaklarındaki işlemeli altın yüzükler vazodaki koyu yeşille tezat oluşturunuyordu. Biraz kırık dökük İngilizcemle, Tom ve Lydia’nın kusursuz İngiliz aksanını taklit etmeye çalışarak ama sesli harfleri gereğinden fazla uzattığımı ve bazen “th” diye telaffuz etmem gereken yerde “d” ya da “t” sesi çıkardığımı çok iyi bilerek onlara teşekkür ettim. Nino’nun burada temelli oturmayacağını söylemeye çalıştığını açıkladım. Yalnızca durumumuzu tekrar toparlayana, mirasla ilgili bazı meseleleri çözene kadar bu evdeydik. Konuşmaya hazırlıklı olmadıkları, en azından ayık kafayla girmek istemedikleri konulara daldığımı görünce tek kelime etmediler. Nino’dan daha çok bahane öne sürüşüme sinir olmuşum. Yine de düşüğüm çukuru kazmaya devam ettim ve dairenin bize çok küçük geldiğini, çok eski olduğunu söyledim. Yerinin çok iyi olduğunu...

“Evet, yeri şahane,” diyerek araya girdi Tom, konuyu değiştirdiğine memnundu.

“Peki ya bu güzel vazonun yeni yeri?” diye sorup dikkatleri yenden hediyeye çevirdi Nino, bunun için ona minnettardım. Ne var ki çok sürmedi minnettarlığım. Çünkü bu sorunun tek yaptığı Tom ve Lydia’nın daireye göz gezdirmesini, etrafımızın dolaplarla çevrildiği-

ni, oturduğumuz kanep ve koltukların eskiliğini, aynı takımın parçası olmadıklarını, örtülerle kamufl e edildiklerini, kanep eyle koltuk arasına sıkıştırılmış lekeli, yıpranmış sehpa yüzünden ayaklarımızı koymaya neredeyse hiç yer kalmadığını fark etmesini sağlamak oldu.

Ben, “Vazoya güzel bir yer buluruz,” der demez Lydia, “Belki yatak odasına koyarsınız?” dedi; yatak odamızın olmadığını, sehpayı odanın köşesine sıkıştırdıktan sonra dahi güçbela açıp yatak yaptığı-mız ikili kanepede uyuduğumuzu bilmiyordu bunu söylerken, öyle olunca ben de onun ne dediğini duymazdan geldim ve, “Yunanis-tan’dan mı?” diye sordum.

Evet, öyleydi. Beyaz badanalı evlerin ve mavi kepenkli pencerele-rin olduğu, balkonların begonvillerle örtüldüğü; kıvrım kıvrım ilerleyen arnavutkaldırımlı dar sokakların, soğuk bir bardak su içebile-ceğiniz, ev yapımı reçellerden tadabileceğiniz kafelerin sıra sıra di-zildiği gizli meydanlara çıktığı o kartpostallık köylerden birinde “son derece cana yakın” küçük bir dükkândan almışlardı vazoyu.

Vazoyu yapan oranın yerlisi ama uluslararası beğeni toplayan bir kadın sanatçymış. “Sertifika kutunun içinde. Daha sonra okur, sa-natçı hakkında bilgi sahibi olursunuz,” diye araya girdi Tom; tekney-le Yunan adalarını dolaşmalarını, yakalar yakalamaz ızgaraya attık-ları ahtapotu, teknenin pruvasında suya dalıp çıkan yunusları anlat-mak için sabırsızlanıyordu. Açık denizlerin insanın çırılçıplak yüze-bileceği berrak mavi sularını. Suyun, insana tenini yalıyormuş hissi verecek kadar tuzlu olduğu yerleri. (“Sular sevişiyor insanla!” diye bağırırken kafasını kendinden geçercesine arkaya atmıştı Lydia.) Sonra bir kez daha rüya gibi küçük köyleri. Yerel halkın misafirper-verliğini. Tadına baktıkları ev yapımı özel lezzetleri. “Ah, o musak-ka!” diye iç çekmişti Lydia.

“Svetlana çok iyi musakka yapar,” demişti Nino, güçbela ayağa kalkarken. Bir şey içip içmeyeceklerini henüz sormamıştık. Nino,

öne doğru eğilip, “Ne yazık ki sadece mezemiz var yiyecek, yanında da ev yapımı soğuk rakı veya beyaz şarap,” demişti mutfaktan getirdiği “ev yapımı özel lezzetleri” ikram ederken; Tom ve Lydia, amcasının köyünden dönen Nino’nun çantasına doldurduğu domatese, bibere, peynire, liköre daha sonra bu ismi takacaktı.

“Makedonya’dayken viski de içmem, deniz mahsulü de yemem,” dedi Lydia, biberlerden birinin tadına bakarken. Bu her evde bulunabilecek şey bile onun zarif parmaklarında seçkinlik kazanıyordu.

Lydia’yı piyano çalarken dinlemiştik bir defa. Düzenli olarak sahneye çıkmayı bir süre önce bırakmış fakat tek bir resital vermeyi kabul etmişti. Tom, üniversitenin araştırma bursuyla Makedonya’ya gelmiş bir sanat tarihçisiydi; Lydia’nınsa, kendi işi olmadığından, yapacak çok az şeyi vardı. Devlet Opera ve Balesi’nde çalışan Nino’nun aksine ben klasik müzik hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyordum; gerçi o da hoşlanmıyordu bu müzikten. Her neyse, Lydia’nın piyano çalarken vücudunu nasıl hareket ettirdiğiydi beni büyüleyen: Dirseklerinin ışık saçması, ritim ve müzikle sırtının kavis yapması, gövdesinin daireler çizerek sallanması, başını çevirdiğinde gümüş rengi saçlarının gözlerini örtmesi. Çok dikkat çekici parmakları vardı: Güçlü, kemikli, örümcek gibi tetikte. O kadar büyülenmişim ki hiç beklenmedik yerde alkışladım. Yanına oturduğum yaşlıca kadın işaretparmağını sinirle ağzına götürüp susuşareti yaptı. En ön sırada oturuyorduk ve Lydia fark etmiş olmalıydı, tabii Tom da.

Mini minnacık, dolaplardan adım atılmayan oturma odamızda otururken de bir o kadar utanmıştım. Nino’nun umurunda değildi sanki. Rakı bardağını doldurmaya devam etti, odaya aniden boğucu bir hava çöktüğünden terliyordu. Arkası minyatür mutfığa bakan balkon kapısını açtı ama hiç esmiyordu. Hava sıcaktı, dördümüz de sigara içiyorduk, ben her zamankinden çok içiyordum ve Tom’la